

certitudine sciri non posse Catholici doceant, perfectamque contritionem habuerimus, au imperfectam: tamen perfectam haberi posse, et a plurimis reipsa haberi docemus; neque ullum novimus qui ex hac doctrina ad separationem adactus sit, aut simulatum Deo dolorem pro vero dolore obtulerit. Sed frustra contendimus, cum adversarius sola sua affirmatione contentus, nullos testes adhibeat.

Quinto, in eodem cap. §. 16. 17. et 18. calumniatur doctrinam Catholicorum de enumeratione peccatorum in Confessione facienda: ac tandem addit, rem impossibilem ab illis præcipi: « Dicam, inquit, in summa, qualis lex illa fuerit. Simpliciter est impossibilis. » Sed calumniam hæc esse nemo negabit, qui libros Catholicorum, aut certe Concilium ipsum Tridentinum, sess. 14. cap. 5. legere voluerit. Neque enim omnia omnino peccata enumerare oportere lex nostra jubet, sed ea solum, quæ post diligentiam in examine positam menti occurrerint: diligentiam autem morelem intelligimus, qualem in negotiis gravioribus adhibere solemus.

Quid, quod hoc idem eodem in loco ipse idem Calvinus docet? nam Deo peccata confitenda esse dicit non solum generatim, sed etiam singula: « Quid, inquit, ergone confitenda non sunt singula delicta? ergo nulla confessio Deo accepta, nisi duobus istis verbis conclusa, Peccator sum? imo vero danda potius opera, ut quantum in nobis est, totum cor effundamus coram Deo, nec modo nos peccatores esse, sed quanta sit, et quam varia peccatorum labe, tota cogitatione recognoscamus non modo nos immundos, sed qualis, et quanta, quamque in multis partibus nostra immundities; non modo nos debitores sed quantis debitis gravati, et quot nominibus obstricti; non modo vulneratos, sed etiam quam multis, et lethalibus plagis sauci simus. » Ac ne quis ei objiceret, id omnino fieri non posse, ut singula peccata Deo confiteamur, adjungit: « Hac tamen recognitione, cum se totum peccator coram Deo effuderit, serio ac sincere cogitet plura adhuc restare, ac profundiores esse malorum suorum recessus, quam quos penitus excutere possit: atque adeo exclamet cum Davide: Errores quis intelligit? ab oculis meis munda me Domine. » Hæc ille. Sicut igitur ipse non existimat legem esse impossibilem, qua jubemur singula peccata Deo confiteri; quia non tenemur id facere, nisi quantum in nobis est: ita non debet legem impossibilem

judicare, qua jubemur singula peccata sacerdotibus confiteri; quia non tenemur id facere nisi quantum recordari possumus; et de reliquis cum Propheta supplicare debemus, ac dicere: « Delicta quis intelligit? ab oculis munda me Domine. »

Sexto, idem Calvinus in eodem cap. §. 25. rursus mentitur, nos docere, veniam peccatorum meritis acquiri: « In hæc summam, inquit, recidunt omnia: nos quidem a Dei clementia delictorum veniam impetrare, sed intercedente merito operum. » Et infra §. 26. « Verum, inquit: qua sunt perversitate, et peccatorum remissionem, et reconciliationem fieri semel dicunt, cum in gratiam Dei per Christum in Baptismo precipimus: Post Baptismum resurgendum esse per satisfactionem. » Quid facias huic calumnianti, qui delicta opera sententiam Catholicorum perperam exponit, ut odiosam reddat? quod enim Catholici dicunt satisfaciendum esse pro peccatis temporalibus, quæ post reconciliationem cum Deo, et culpe ac pœnæ æternæ gratuitam remissionem, aliquando restant, id ipse trahit ad meritum reconciliationis. Tantum autem abest, ut Catholici sentiant, reconciliationem acquiri meritis satisfactionum, ut etiam doceant neminem posse Deo satisfacere, nisi reconciliatum. Ac ut intelligas, lector, Calvinum non ignorantia, sed malitia peccare, legas §. 29. et 30. ejusdem capituli: ibi enim fateretur, Catholicos non referre Satisfactionem ad reconciliationem, sive, quod est idem, ad culpæ remissionem, sed solum ad expiandam pœnam, eamque temporalem: « Fingunt, inquit, §. 29. sibi distinctionem culpæ et pœnæ: culpam remitti fatentur Dei misericordia, sed culpa remissa pœnam restare, quam persolvi Dei justitia postulat. » Et §. 30. « Scio, inquit, subtilius adhuc ipsos clabi, dum inter æternam pœnam, et temporales distingunt. »

Septimo idem Calvinus lib. IV. Institut. cap. 19. §. 16. cum docuisset Catholicos multum laborare, et sudare, ut Sacramentum in Penitentia invenire possint, indicat eis in Absolutione Sacerdotis multo speciosius et facilius Sacramentum constitui potuisse, quam in actione penitentis: et miratur cæcietatem Scholasticorum, qui hoc non advertunt: « Sane, inquit, hallucinati sunt plusquam pueriliter, et cæci in sole fuerunt, qui cum multa difficultate estuarent, rem planam adeo, et cuivis obviam non perspexerunt. » Hæc ille: qui quidem impudentius mentiri

non poterat, nisi forte nullum scholasticum legerit. Nam ex scholasticis Scotus, Ockam et Gabr. in 4. sentent. dist. 14. Sacramentum Penitentia in sola Absolutione constituunt: ceteri omnes actus penitentis, Confessionem, Contritionem, et Satisfactionem, partem Sacramenti hujus esse volunt, sed non absque Absolutione, quam Sacramenti formam, ac per hoc primariam Sacramenti partem esse docent. Itaque quod nulli in mentem venisse Calvinus fingit, omnibus in mentem venit: et ipse plane hallucinatus est plusquam pueriliter, et cæcus in sole fuit, si libros scholasticorum legit, et rem planam adeo, et cuivis obviam non perspexit.

Octavo, idem Calvinus in Antidoto articulorum Parisiensium, art. 3. introducit Catholicos ita loquentes: « Quantum vero pertinet ad Confessionem, notandum est quod materia sit de jure divino, forma autem de jure positivo. » Et paulo infra dicit, formam superinductam ab Innocentio Pontifice, qui statuit confitendum esse proprio Sacerdoti. Denique fingit sententiam esse Lutheranorum, et Catholicis contrariam: Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi. Sed hæc meræ sunt imposturæ: nam neque ullus Catholicus docuit formam Confessionis esse de jure positivo: neque formam Theologi vocant, confiteri proprio Sacerdoti, cum forma sit, omnium consensus, verbum Absolutionis: neque Innocentius instituit confitendum esse proprio Sacerdoti, sed explicuit, jure divino non convenire potestatem Sacramenti hujus administrandi, nisi iis, qui jurisdictionem in alios habent, quales sunt proprii Sacerdotes. Sententia autem illa: Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi non modo nobis contraria non est, neque absurda Catholicis ullis videtur, ut Calvino fingere placuit, sed anathema dicimus iis, qui illam negare voluerit: neque Calvinistæ proferent unquam testimonia Doctorum Catholicorum, qui edicant, quæ nobis Calvinus imposuit.

Similia mendacia habet etiam Theodorus Beza in sua Confessione, cap. 7. art. 11. ubi de Penitentia Papistarum disserit. Primo affirmat Catholicos non tam esse medicos, quam carnifices crudelissimos animarum, quod in omnibus adultis requirant, ut necessaria ad salutem, Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem, sed aut reipsa si potest quis ea præstare, aut certe in voto, ac desiderio. Quæ autem crudelitas est, exigere

desiderium confitendi, et muletam impostam adimplendi.

Secundo affirmat exigi a nobis, ut perfecte tria illa præstentur: quod esse videtur promptum iter ad desperationem. At non exigimus perfecte, nisi quatenus viros humane a Deo adjuvata se extendunt; neque enim requirimus confessionem, nisi eorum peccatorum, quæ memoria tenentur, neque muletam imponimus, nisi quam unusquisque facile ferre possit. Itaque in tam prono itinere ad desperationem nullum videmus unquam desperasse.

Tertio, affirmat in his tribus non ponere remissionem peccatorum, insigni cum Christi contumelia. At quæ contumelia Christo esse potest, si dicamus, meritum passionis ejus veram esse, atque unicam peccatorum medicinam, eamque applicari per verbum Absolutionis iis, qui per Contritionem et Confessionem, ac satisfaciendi propositum ad eam medicinam recipiendam rite præparantur? Vel si hæc contumelia est, cur non erit etiam contumelia, si quis dixerit, Baptismum aquæ lavacrum esse regenerationis? vel, in eo lavacro positam esse remissionem peccatorum, quod per id lavacrum applicetur nobis Christi meritum, quæ peccata donantur?

Quarto, affirmat doctrinam Catholicorum de Contritione, blasphemam esse, quod eam partem esse velimus Satisfactionis pro nostris peccatis coram Deo, atque ita transferamus ad homines, quod unius Christi proprium est. At non hoc docent Catholici, neque enim proprie satisfieri posse credunt pro culpis in Deum admissis, quasi Contritio justum pretium sit, quæ offensionis, atque iræ divinæ satisfiat: solum enim justificatos, atque amicos Dei per Christi meritum factos, docent, pro temporalibus pœnis posse ac debere satisfacere. Sed adversarii nostri non laborant ut Catholicam doctrinam intelligant, sed id solum quaerunt, ut quovis modo eam reprehendant, ac in invidiam vocent. Sed de his hæc tenent.

CAPUT VI.

Calumniæ et mendaciæ Martini Kemnitii.

Nunc tandem ad calumnias, et mendacia Kemnitii veniamus. Primum, ut se, ac suos

a Novatianorum hæresi asserat, illorum sententiam perperam exponit: sic enim loquitur in 2. par. Exam. pag. 900: « Nequaquam sumus Novatiani, qui semel justificatis, si post Baptismum lapsi essent, omnem spem veniæ, et reconciliationis cum Deo vel prorsus negabant, vel in dubium revocabant, etiamsi rursus converterentur, et Penitentiam agerent. » Sed non fuisse hanc Novatianorum hæresim, multis argumentis probare possemus, si opus esset: verum Kemnitius hoc labore nos liberavit. Nam paulo infra, pag. 902. refert ex historia Tripartita, quæ fuerit Novatianorum opinio, his verbis: « Merito improbat Acsii Novatiani dictum, qui in Tripart. lib. 1. cap. 13. ad Constantinum Imperatorem inquit, invitandos quidem lapsos ad Penitentiam; spem vero remissionis non a Sacerdotibus, sed a Deo solummodo expectandam, qui solus potestatem habeat remittendi peccata. » Hic vides non negasse Novatianos spem veniæ, et reconciliationis cum Deo, ut supra falso scripsit Kemnitius, sed negasse in Sacerdotibus potestatem absolventi, quippe quæ in solo Deo sit: quod etiam negant pertinacissime Lutherani, ut infra ostendemus.

Secundo, idem Kemnitius pag. 902. S. Ambrosii verba depravat, ut ea ad sententiam suam accomodet: « Ambrosius, inquit, Novatianorum opinionem ita describit: Penitentibus post lapsum non simpliciter sane præcedendam esse omnem spem veniæ, sed Sacerdotes nec posse nec debere illis, ministerio Evangelii remissionem peccatorum annuntiare, vel Absolutionem impertiri: ne Dei (sicut simulabant) partes audaci temeritate sibi usurparent. » Hæc ille. At nusquam in Ambrosio invenitur modus ille loquendi, Lutheranorum proprius: « Ministerio Evangelii remissionem peccatorum annuntiare. » Quod Ambrosius docet, ut ex lib. 1. de Pœnit. cap. 2. colligitur, id est, negasse Novatianos, potestatem remittendi peccata Sacerdotibus esse concessam: « Sed aiunt, inquit, se Domino deferre reverentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reservent etc. »

Tertio pag. 905: « Peccatorem », inquit Kemnitius, « post Baptismum lapsum, quando querit et ambit reconciliationem cum Deo, et remissionem peccatorum, Pontifici per Sacramentum suum Penitentia deducunt ad humana, seu propria opera, ut illa, accedente verbo absolutionis, fiant et sint

Sacramentum, hoc est, causa efficiens et conferens gratiam reconciliationis cum Deo, et remissionis peccatorum. » Hæc ille: ubi primum in eo errat, et secum ipse pugnat, quod Conitritionem, et Confessionem vocat opera humana et propria, cum potius dona sint Dei, ut ipse idem Kemnitius constitetur pag. 935. ubi sic loquitur: « Est autem vera Conitritio non opus liberi arbitrii, seu virium humanarum: sed Spiritus sanctus per verbum prædicatum, auditum, et cogitatum, illa in nobis excitat, inchoat, operatur, et efficit. » Cum igitur Conitritio, et consequenter etiam Confessio, non sit nostrum tantum opus, sed etiam Dei qui illam nobis inspirat, falso Kemnitius paulo ante scribit, Pontificios deducere peccatores ad opera humana, et propria.

Deinde, Catholici etiamsi Conitritionem, Confessionem, et Satisfactionem ad partem materialem Sacramenti Penitentia pertine-re velint, tamen causam efficientem remissionis peccatorum ut instrumentum Dei, vel solam Absolutionem faciunt, vel actiones penitentis cum Absolutione conjunctas, non ut actiones humane sunt, sed ut instrumenta Dei; alioqui enim ipsa etiam Absolutio, et ablutio, et corporis Domini consecratio, ac distributio, actiones humane dici possent, cum non minus ab hominibus fiant, quam ipsa peccatorum enumeratio. Nihil igitur est cur Kemnitius clamitet, nos causam efficientem remissionis peccatorum in humano, ac proprio opere penitentis constituere, cum in ipso verbo, per Sacerdotem nomine Dei pronuntiat, constituamus.

Quarto, pag. 911. demonstrare Kemnitius volens, cur Penitentia, quam prædicavit Joan. Baptista, et post eum Christus, non sit apud Catholicos Sacramentum Penitentia, ita loquitur: « Quia in illa Penitentia, gratis sine operibus, fide propter Christum remittebantur peccata, quia etiam tam Baptista, quam Christus, fidem in Filium mediatorem, partem conversionis necessariam ad consequendam remissionem prædicarunt. Propter has causas talis Penitentia Pontificios non est Sacramentum: id quod diligenter expendatur. » Hæc ille. O miseros Lutheranos, quorum ignorantia sic ablutit Kemnitius, ut palpabilia mendacia non solum eis impudenter obrudat, sed etiam jubeat tanquam magna mysteria diligenter expendi. Scribit quidem Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 1. Sacramentum Peni-

tentia institutum fuisse post Christi resurrectionem, et ea de causa sacramentalem Penitentiam non fuisse Catholici docent Penitentiam illam, quam Baptista et Christus prædicabant. At causas quas fingit Kemnitius, non modo nullus agnoscit Catholicus, sed plane omnes pro hæreticis habemus, qui illis de causis Penitentiam sacramentum esse negarent. Tantum enim abest ut ideo penitentiam aliquam pro sacramento non habeamus, quia in ea gratis, sine operibus, fide propter Christum remittantur peccata, vel quia fides in Christum pars conversionis, et quidem necessaria ad remissionem obtinendam prædicetur, ut contra potius ubi ista abstat, Sacramentum Penitentia aut nullum esse, aut inutiliter administrari dicamus.

Quinto, pag. 931. non minori audacia Kemnitius Tridentino Concilio imponit ea, quæ nunquam Patres ejus Concilii cogitarunt: « Sed », inquit, « aliud est, quod Tridentinum Concilium querit, in Baptismo scilicet remissionem peccatorum gratis, sine nostris operibus, propter meritum Christi donari, et fide accipi, in lapsis vero post Baptismum Penitentiam impetrare veniam, non fide gratis, et sine operibus, sed per et propter opera Penitentia. » Et pag. sequenti: « Idem est, inquit, quod alibi dicunt, duplicem esse justificationem, quarum prior sit gratis, fide, sine operibus propter Christum: altera non gratis, sed per, et propter opera fiat. » Hæc ille. Porro, si ista mendacia non sunt, proferatur in medium vel unus aliquis scriptor Catholicus, ne dicam Concilii œcumenici, aut etiam particularis, decretum, in quo habeatur, justificationem in Sacramento Penitentia non donari gratis, per fidem sine operum merito, ob Christi denique passionem, et mortem? Neque enim quia requirimus Conitritionem, et Confessionem, ac deinde etiam Satisfactionem, ideo non gratis et per Christum, sed ex operibus propriis justificamur; illa enim opera non merita sunt justificationis, sed dispositiones justificandi: alioqui etiam justificatio quæ fit in Baptismo, non gratis, sed ex operibus fieret, quia Penitentia quædam requiritur ante Baptismum, dicente Apostolo Petro Actor. 2: *Penitentiam agite, et baptizetur unus quisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.*

Quid, quod idem Kemnitius ante confessus fuerat Catholicos agnoscere, per meritum

Christi, fieri remissionem in Sacramento Penitentia? sic enim scripsit pag. 903: « Pontifici assererent Penitentiam, qua lapsi Deo reconciliantur, esse peculiare Sacramentum, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur. » Hæc ille: cujus testimonium hoc loco prolatum, verum est, sed male coherens cum his, quæ nobis falso passim imponit.

Sexto, pag. 935. auctorem primum Sacramenti Penitentia Kemnitius Petrum Lombardum facit, qui post annum Domini 1100. floruit: « Quia », inquit, « Lombardus primum ex penitentia Sacramentum fecerat, cooperunt postea Scholastici querere, quæ sit materia, et quæ forma, etc. » Hoc esse mendacium nemo dubitavit, qui aliquid in veteribus legerit; passim enim conjungunt veteres Penitentiam seu reconciliationem cum Baptismo, aliisque Sacramentis proprie dictis. Quæ testimonia suo loco adducuntur: nunc unum S. Augustini testimonium nobis sufficiet; is enim in epist. 180. ad Honoratum: « An non cogitamus », inquit, « cum ad istorum periculorum pervenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri solet ab utroque sexu, atque ab omni ætate concursus, aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius Penitentia actionem, omnibus consolationem, et Sacramentorum confectioem, et erogationem? ubi si ministri desint, quantum exitum sequatur eos, qui de isto sæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? »

Septimo, pag. 944. et 945. vix credi potest quanta impudentia Kemnitius tum mentiat, tum Concilii Tridentini sententiam omnino pervertat. Negaverat Concilium partes Penitentia esse terrores, et fidem: nam terrores et fides etiam in impenitentibus esse possunt, cum Jacobus dicat, demones credere, et contremiscere, quos certum est Penitentiam nunquam acturos: de qua etiam re suo loco dicemus. At Kemnitius ex capite suo ita Concilii sententiam exponit: « Et terrores quidem, inquit, a Deo voce legis conscientia incussos, ideo nolunt esse partem Penitentia, quia Conitritionem volunt esse dolorem voluntarie pro peccatis tanquam vindictam assumptum, qui hoc opere promeretur misericordiam Dei. » Sed mentitur in caput suum, non enim Concilium usquam dixit, Conitritionem esse opus meritum remissionis peccatorum, sed contra

potius sess. 6. canon. 8. disertis verbis pronuntiavit, ideo gratis per Christum nos justificari secundum Apostolum, quia nihil eorum quae justificationem praecedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur.

Et quia Concilium sic negat fidem partem esse Penitentiae, ut tamen ad Penitentiam fidem necessariam esse concedat, et Theologi fidem Penitentiae fundamentum esse doceant, explicat Kemnitius mentem Concilii, ac Theologorum his verbis: « Quando dicunt fidem esse fundamentum Penitentiae, intelligunt talem persuasionem: si actiones illas Penitentiae a Pontificiis praescriptas quis susceperit, et praestiterit quod illis actionibus impetret veniam peccatorum, et reconcilietur Deo; et hoc est quod dicunt fidem esse fundamentum Penitentiae. » At longealiter mentem suam ipsum Concilium explicat: sic enim loquitur sess. 6. cap. 6. ubi exponit quem locum fides habeat in negotio justificationis: « Disponuntur », inquit, « ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia et adjuvi, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quae divinitus revelata et promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quae est in Christo Jesu: et dum peccatores se esse intelligentes, a divina justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, et detestationem etc. »

Ex his habemus, fidem, quae est fundamentum Penitentiae, non esse (ut mentitur Kemnitius) persuasionem, quod actionibus Penitentiae impetremus veniam peccatorum, et reconciliationem, sed quod vera sint Dei promissa, et illud in primis, justificari impium per gratiam Dei per redemptionem, quae est in Christo. Et simul habemus, non excludi fidem ac terrores a Penitentia, imo includi, non ut partes, sed ut causas praecedentes Penitentiam: neque enim credere et terri est penitere, sed ex fide et terroribus Penitentia gignitur. Neque multum refert, quod in loco jam citato Concilium explicat justificationem, quae in Baptismo acquiritur, non eam quae in Sacramento Penitentiae; nam idem est dispositio et conversionis

progressus, licet Penitentiae opera multo faciliora ad Baptismum, quam ad reconciliationem exigantur.

Octavo, pag. 943, incredibili malitia vel insensitia, ex can. 4. sess. 14. Concilii Tridentini Kemnitius colligit, totum Evangelium ex Penitentia a Catholicis tolli: « Quando », inquit, « quartus Canon anathemate damnat eos, qui dicunt fidem conceptam ex Evangelio, vel Absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa esse peccata, necessariam partem esse Penitentiae ad consequendam remissionem peccatorum, quid aliud facit, quam quod totum Evangelium ex Penitentia tollit, et ipsam vocem Evangelii propriam, sicut a Prophetis, Christo, et Apostolis tradita est, damnat? » Et pag. 946: « Quid reliquum erit Evangelio, si tollas inde Christum, fidem in Christum, et remissionem peccatorum, quae fide per Christum accipiuntur? et tamen Tridentinum Concilium non veretur anathemate damnare, si quis dixerit, partem Penitentiae esse fidem ex Evangelio conceptam, qua quis credit sibi per Christum remissa esse peccata. » Et pag. 947: « Ad perpetuam », inquit, « rei memoriam notum sit verae Ecclesiae Dei Concilium Tridentinum promittere Penitentiae reconciliationem cum Deo, et remissionem peccatorum, sine fide, quae quidem ex Evangelio concepta sit, et qua quis credat per Christum sibi peccata remissa. » Haec ille: qui quidem tam pueriliter errat, ut me sane pudeat haec tam levia refutare, et non parum Kemnitii, quamvis adversarii, misereat. Neque enim Concilium negat, fidem ex Evangelio conceptam ad Penitentiam esse necessariam, sed negat, tum fidem partem esse Penitentiae, cum ea potius (ut supra diximus) Penitentiam gignat, tum vero fidem, qua quis credit sibi remissa esse peccata, veram esse fidem ex Evangelio conceptam, eum nihil nisi figmentum Lutheri jure dici possit. Evangelium enim remissionem peccatorum omnibus vere Penitentibus promittit: sed utrum hic aut ille veram Penitentiam habeat, Evangelium nusquam dicit, quare ex Evangelio fides illa concipi non potest, qua quis certo credat sibi remissa esse peccata. Sperare quidem possumus et debemus, ut Concilium quod sess. 6. cap. 5. et sess. 14. cap. 4. Deum nobis propitium fore: sed certo id credere quo modo certo credimus articulos fidei, mera stultitia est.

Nono, pag. 938, falso tribuit S. Thome

quod scripsit ad remissionem peccati requiri actum nostrum, qui sit meritorius, quia cadat sub libero arbitrio. Id enim neque usquam S. Thomas scripsit, neque scribere potuit, nisi Theologiae plane oblitus. Quis enim vel mediocri Theologus diceret, actum nostrum esse meritorium, quia cadat sub libero arbitrio? quasi vero non possint multi actus sub libero arbitrio cadere, nec tamen meritorii esse. Quid, quod S. Thomas in 1. 2. quaest. ultim. artic. 5. disertis verbis docet, neminem posse mereri gratiam justificationis; cujus contrarium Kemnitius illi imponit?

Decimo, similem omnino Kemnitius habet calumniam pag. 961. ubi sic ait: « Talis fides est Pontificiae Penitentiae, in nostra scilicet opera, non in Christum; talem misericordiam Dei volunt, non quae sit gratuita, et gratis propter Christi meritum peccata remittat, sed quae operibus nostris tribuat mercedem, reconciliationem scilicet cum Deo, et remissionem peccatorum. » Haec ille. Sed tantum abest, ut haec sit Catholicorum sententia, ut nullus sit Catholicorum qui non toto corde anathema scribere paratus sit, qui ita sentiant, ut nos sentire Kemnitius fingit.

Undecimo, pag. 962, affirmat Scotum velle dilectionem Dei super omnia ex naturalibus viribus haberi posse, eamque esse dispositionem sufficientem immediatam et ultimam ad infusionem gratiae. Deinde pagin. 963. addit: « Et hoc est dogma scholasticorum, ad quod stabilendum factum est hoc decretum. » Hic duo mendacia sunt. Unum scholasticorum est illud dogma: nam Scotum, quem solum Kemnitius citat, longe aliter sensisse, fuisse demonstrat Andreas Vega in lib. de Justific. quaest. 10; et deinde quidquid de Scoto sit, constat S. Thomam, et meliorem Scholae partem, contrarium omnino docere. Alterum est mendacium Inculentius; ad illud stabilendum dogma, decretum Concilii Trident. esse formatum, quod habetur sess. 14. cap. 4. et can. 3. Concilium enim in hoc ipso loco, Attritionem quae est imperfecta contritio, donum esse Spiritus sancti docet: ex quo recte colligitur, multo magis ipsam Contritionem perfectam, quae dilectionem Dei super omnia includit, non ex solis naturae viribus, sed Dei munere haberi. Et sess. 6. can. 3. his verbis Penitentiam istam damnat, quam ei Kemnitius affingere non veretur: « Si quis dixerit,

sine preveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. »

Duodecimo, pag. 964. negat Kemnitius Lutherum docuisse id, quod in Bulla Leonis X. damnatum legimus, Attritionem facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, sed tantum scholasticorum sententiam reprehendisse, quae detestationem peccatorum per liberum arbitrium solis naturae viribus productam, facit dispositionem sufficientem ad gratiam. Atqui haec est incredibilis audacia, cum verba Lutheri non uno in loco posita clarissima sint, neque ullam ejusmodi interpretationem admittant.

In sermone de Penitentia habito anno 1517. ex quo articuli illi deprompti sunt, quos Leo X. damnavit; ita Lutherus loquitur: « Contritio duplici via paratur. Primo per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis (ut dicunt) recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum suorum gravitatem, dampnum, feditatem, multitudinem, deinde amissionem aeternae beatitudinis, ac aeternae damnationis acquisitionem, et alia, quae possunt tristitiam, ac dolorem excitare. Haec autem tristitia facit hypocritam, imo magis peccatorem, quia solum timore praecipit, et dolore id facit: et tales omnes indigne absolvuntur. » Haec ibi; ubi non damnatur Contritio, sive Attritio (ut Kemnitius dicit) quia sit ex solo libero arbitrio, sed quia nascitur ex timore praecipit, non ex amore justitiae.

Rursus idem Lutherus in lib. contra bullam Antichristi, posteaquam recitavit art. 6. a Leone damnatum, ubi habetur ad verbum, quae modo ex serm. de Penitentia citavimus, ita subjungit: « Mens certe est articulus, et Christianissimus, quem mihi ab innumerabilibus Papis et Papis non sinam extorqueri. » Utri, quae, magis credendum, Lutherone articulum suum agnoscenti, an Kemnitio impudentem mentienti, nunquam Lutherum ita sensisse?

In assertione quoque omnium articulorum suorum, iterum recitat eundem sextum articulum et suum esse fatetur, et multis argumentis confirmare nititur.

Denique in Resolutionibus super propositiones Lipsiae disputatas, apertissime dicit haeresim esse Pelagianam, admittere, Peni-

tentiam inchoari ante dilectionem iustitiae: ubi prorsus tollit primam partem Penitentiae, quam Kemnitiis, et Lutherani ceteri constituunt in illis terroribus fidem praecedentibus. Proinde nunc Luthero teste, Lutherani Pelagiani facti sunt: et ideo non mirum, si Kemnitiis mavult impudenter Lutheri scripta negare, quam Pelagianus haberi.

Decimo tertio. Pagin. 967. mirabili stratagemate Kemnitiis Catholicis affingit, quae sunt Lutheri propria. Reprehendit enim Scholasticos, quod doceant, Contritionem, si non oriatur ex dilectione Dei, sed ex timore irae et iudicii divini, etiamsi accedat fides petens, et status remitti nobis peccata propter Christum, tamen non esse salutarem sed Juda Penitentiam. At hoc nunquam Scholastici docuerunt, sed Lutherum ita docentem Leo Pontifex, et Academia Catholica, et nuper Patres in Tridentino Concilio damnaverunt. Ita videlicet fideliter recitat sententias nostras Kemnitiis. Atque haec de calumniis et mendaciis sufficiant.

CAPUT VII.

De nomine Penitentiae.

Explicitis Haeticorum mendacii et calumniis, nunc ad nomen Penitentiae veniamus. Adversarii ab ipso Penitentiae nomine fundamenta jacere incipiunt errorum suorum: et quia Penitentia a poena dicta videtur, et poena referri potest tum ad dolorem de peccatis praeteritis, quam nos Contritionem vocamus, tum ad eam muletam, quae indicitur penitentibus, quaeque Satisfactio a Catholicis nominatur; propterea illi non libenter hac voce utuntur, et pro ea in Scripturis fere ubique substituunt Resipiscientiam.

Laurentius Valla, qui veluti praecursor quidam Lutheranae factionis videtur fuisse, in Annotatione ad cap. 7. posterioris ad Corinth., scribit, elegantiores voces esse *μετάνοια*, et *μεταμέλεια* graecae, quam Penitentiam, latinam, quia Penitentia significet tristitiam commissi, illa mentis emendationem: atque inde colligit, nihil agere eos, qui ex eo Pauli loco triplicem inducant Penitentiam, unam quae sit contritio, alteram quae sit confessio, tertiam quae sit satisfactio, cum apud Paulum duae illae voces

μετάνοια, et *μεταμέλεια* tantum inveniantur.

Erasmus, qui alter praecursor Lutheri dici potest, in Annotationibus novi Testamenti ad cap. 3. Matth. et alibi frequentissimè mavult, respicere et resipiscientiam, quam Penitere, et Penitentiam, esse verendum, ubi legimus *μετάνοισι*, et *μετάνοιαν*. «Nostrum vulgus», inquit, «putat esse Penitentiam agere, praescripta poena quapiam, luee commissa: quod apud Christianos, qui publice peccassent, eieci e consorcio propalanti affligerentur, eaque satisfactio sive poena, penitentia vocari cepta. Qua quidem ex re non mediocri error Theologis quibusdam obrepsit, qui quod Augustinus de Penitentia, hoc est, publica satisfactio scripsit, ad animi dolorem, quam contritionem vocant, detorquent. Alioqui *μετάνοια* dicta est a *μετάνοισι*, hoc est, a posterius intelligendo, ubi quis lapsus, re peracta tum demum animadvertit erratum suum.» Et infra, non solum vocem Graecam *μετάνοια* resipiscientiam sonare contendit, quod multi alii fecerunt, et inter alios Lutherus ipsum Erasmum auctorem citans in Resolutionibus: sed etiam, Penitentiam, quod forte nullus est ausus in Resipiscientiam transformare conatur. Vult enim et hoc loco in cap. 3. Mat. et infra in cap. 7. posterioris ad Cor., non a poena, sed a poena tenendo, Penitentiam ductam; quasi nihil sit aliud penitere, nisi posterius consilium tenere; sive, ut ipse loquitur, intelligere post factum, unde et Graecis dicta est Metanca.

Theodorus Beza annot. ad 3. cap. Matth. interpretationem eorum reprehendens, qui illud *μετάνοισι* non verterunt, respicite, sed Penitentiam agite, ita loquitur: «Quam interpretationem multas ob causas repudio, sed ob eam potissimum, quod multi imperiti occasionem ex hoc dicendi genere arripuerint falsarum opinionum de Satisfactione, quibus hodie agitur Ecclesia.» Haec ille. Scilicet imperiti, et (ut Erasmus loquebatur) vulgus deputandi sunt omnes, qui fidei simplicitatem cum sanctis Patribus, et universa Ecclesia tenent. Sic olim Berengarius (Lanfranco teste in lib. de corpore Christi), Catholicorum sententiam, vulgi sententiam appellabat.

Porro distinguit Beza vocem *μετάνοισι* a voce *μεταμέλεια*, ac *μετάνοισι*, quae vox in Scripturis passim occurrit, proprie significare dicit, post factum sapere, eique respondere latinam vocem, respicere, unde est respi-

scientia, et vocem Hebraicam *שוב* converti, unde est *השיבה* conversio: quod idem observavit Joan. Calvinus lib. III. Instit. cap. 3. §. 5. Vocem autem *μεταμέλεια*, proprie significare dicit, post rem aliquam factam sollicitum esse, et anxium: atque huic voci, quae nusquam fere in Scripturis occurrit, cum de conversione peccatoris agitur, respondere vult latinam vocem, penitere, unde est penitentia; et hebraicam *גרה* penitere, seu consolari.

Martinus Lutherus in epist. ad Vicarium sui Ordinis, quam scripsit anno 1518. et extat in primo tomo operum ejus, Wirtembergae excusorum, dicit se studio eruditissimorum virorum tandem didicisse, vocem Penitentiae non significare odium, vel dolorem de vita praeterita, ut olim dicebatur, sed significare amorem iustitiae, et novae vitae, et hoc nomen nihil habere amarum, vel acerbum, sed omnia grata, et dulcissima. Similia indicat idem Lutherus in serm. de Penitentia, et in Resolutionibus suarum propositionum.

Sed in eo multum errant doctores isti grammatici potius quam theologi, qui vocem significationes ex etymologia potius ducunt, quam ex communi Scripturae, et honorum auctorum usu. Nam si non originem ac derivationem, sed usum spectemus harum vocum, videbimus non solum *גרה* et *μεταμέλεια*, sed etiam *שוב*, *μετάνοισι* et ipsum praecipue penitere, veli noli Erasmus, externum dolorem, ac poenam ex interna conversione profectam significare, et ideoque latinum interpretem melius voce penitentiae usum esse, quam fecisset, si voce resipiscientiae uti voluisset.

Percurramus singulas voces. Ubi legimus in libro Job. cap. ult. *Ago Penitentiam in favilla, et cinere* (1), *התשובה* est in Hebraeo. Ex quo intelligimus, verbum *גרה* non aliquid dulce, ut Lutherus somniat, sed amarum dolorem, et eum non solum internam, sed etiam externam actionem comprehendere: id quod ne Beza quidem negare ausus est.

Apud Joelem cap. 2, ubi habemus: *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejuniis et fletu, et planctu*, (2) vox *שוב* non potest ad solam animi mutationem referri, cum tam perspicue Dominus jubet eos converti in jejuniis, fletu et planctu: proinde conversio

quam vox illa hebraica significat, internam et externam simul actionem comprehendit.

Sed veniamus ad graecam vocem *μετάνοια* de qua potissimum controversia est Matth. XI. et Lucae X: *Si in Tyro, et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in te, olim in cilicio et cinere Penitentiam egressi* (3). Apud utrumque Evangelistam est vox *μετάνοισαν*, quam omnino absurde Beza reddidit: *Resipissent*. Quid enim est in cilicio et cinere sedendo respicere? certe resipiscientia, si proprie accipiat, saccum et cinerem praecedit, nemo enim saccum induit, et in cinere sedet, nisi antea resipuerit: Dominus autem actionem poenalem significat, quae tum assumitur et exercetur, dum quis mortuus et dolens in sacco et cinere sedet. Itaque *μετάνοισαν* eo loco nihil aliud significare potest, nisi corde simul et corpore aversari peccata praeterita, et vindictam de illis a semet repetere.

Similis locus est Matth. XII. et Lucae XI. ubi Dominus Ninivitas laudat, quod egerint Penitentiam in praedicatione Joë, et utitur eodem verbo *μετάνοισι*: quae fuerit autem Penitentia Ninivitarum, scribitur Joë III. nimirum jejunia, cilicia, preces ad Deum.

Adhuc in posteriore ad Corinth. epist. cap. 12. extremo: *Metuo*, inquit Apostolus, *ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et hucam multos ex vobis, qui ante peccaverunt, et non egerunt Penitentiam super immunditie, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt* (4). Hoc etiam loco verbum *μετάνοισαν* vertitur a Beza: *Resipuerunt*. Omnino contra proprietatem graeci, latinique sermonis. Nam nec latine dicitur, Resipiscere super peccatum; et graece illud *ἐπι* conjunctum Dativo, ut hoc loco *ἐπι τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ*, causam significare solet, ac pro eo poni quod est ob vel propter. Si quis autem dica, Penitentiam esse agendam ob peccatum commissum, rectissime dicit, est enim culpa causa poenae, cum ex culpa obligatio nascatur ad poenam: ad resipiscendum ob culpam, non nisi absurde diceretur, non enim culpa resipiscientiae causa haberi potest, cum non ex culpa, sed ex bona aliqua aspiratione resipiscientia oriatur.

Neque solum Scripturae divinae usus, sed etiam auctores tum Graeci, tum Latini hanc vocem *μετάνοια* accipiunt non pro sola resipiscientia, sed etiam pro detestatione pra-

(1) Job. XLII, 6. — (2) Joel, II, 12. — (3) Matth. II, 21; Luc. X, 13. — (4) II Cor. XII, 22.

teritæ culpæ, et vindicta, quam quis de se ob eam culpam expetit. Sic accipit S. Basilius in oratione de fame et siccitate, ubi *μετάνοιαν* appellat externam penitentiam Niniuitarum: et Poeta Latinus Ausonius in illo epigrammate de occasione et penitentia, eodem modo accipit, cum ait:

Sum Dea, quæ facti non factique exigo penas:
Nempe ut poenitet, sic Metanœa vocor.

Neque probabile est quod scribit Beza loco citato, Ausonium metri causa posuisse Metanœam pro Metamelia. Voluit enim Ausonius proprium nomen ejus simulacri, quod vulgo Penitentia dicebatur, exprimere; et quia Latinum non exibat apud Ciceronem, et alios antiquos probatos auctores: « Sum Dea, inquit, cui nomen nec Cicero ipse dedit, » Græcum substituit pro Latino. Non est autem credibile, eum, qui proprium nomen reddere volebat, alienum supposuisse, præsertim cum facile potuerit poetica licentia dicere: « Nempe ut poenitet, Metamelia vocor », producendo primam syllabam vocis « Metamelia, » ut similem produxit Virgilius: « Italiam fato profugus etc. » imo Græcis solemne est primam producere, cum tres breves in aliqua voce occurrunt.

Lactantius lib. vi. cap. 24, scribit quidem Metanœam latine reddi posse Resipiscenciam: sed explicat, per Resipiscenciam non debere intelligi solam mentis mutationem: « Resipiscit autem, inquit, quem errati piget, et seipsum castigat dementiæ, et confirmat ad rectius vivendum. » Atque hæc de græca voce.

Porro vox latina Penitentia non est quidem apud Ciceronem ut neque etiam Resipiscencia, tamen verbum Poenitendi, unde sine dubio Penitentia dicta est, apud Ciceronem non eam vim habet, quam credit Erasmus, sed quam veteres grammatici, qui a pœna, non a pone, Poenitere et Poenitentiam derivarunt. In IV Tusculana extrema: « Quomodo, inquit Cicero, si naturalis esset ira, aut alius, alio magis iracundus esset; aut finem haberet prius quam esset ulla, ulciscendi libido; aut quemquam poeniteret, quod fecisset per iram? ut Alexandrum regem videmus qui cum interemisset Clytium familiarem suum, vix a se manus abstinuit: tanta vis fuit poenitendi. » Quo loco vox Poenitendi non significat solam agnitionem erroris, sed detestationem facti, cum desiderio puniendi.

Ovidius quoque in eadem significatione verbum, Poenitere, accepit lib. i. de Ponto, cum ait:

Poenitet o, si quid miserorum creditur ulli,
Poenitet, et facti torquor ipse meo.
Cumque sit exitium, magis est mihi culpa, dolori:
Esque pati ponam, quam meruisse, minus.

Jam vero apud Ecclesiasticos auctores, nomen Penitentia non pro sola erroris agnitione, et mentis mutatione, sed etiam pro vindicta, quam de se sumit peccator, sæpe numero usurpari, supervacaneum erit ostendere: ita passim testimonia Patrum occurrunt. Certe Tertullianus cum in lib. de Penitentia ait: « Confessione Penitentia nascitur, Penitentia Deus placatur, » non potest Penitentiam pro resipiscencia accipere; cum non ex confessione resipiscencia, sed confessio ex resipiscencia oriatur. Itaque Penitentiam, pœnam sponte assumptam ad peccatum puniendum vocavit: quo sensu scripsit etiam S. Cyprianus in serm. 5. de lapsis: « Penitentia criminis minor non sit. » Et S. Augustinus in epist. 108. ad Seleucianum: « Est, inquit, Penitentia, bonorum et humilium fidelium pœna quotidiana, in qua peccatora tundimus peccantes: Dimittite nobis debita nostra. »

Denique unde vox, Penitentia, diphthongum haberet, quam habet vox Pœna, si a Pone, ut vult Erasmus, et non a Pœna derivaretur? Maneat igitur, omnes Penitentia voces, Hebraicam, Græcam et Latinam, secundum Scripturam, et bonorum auctorum usum, non solam mentis mutationem, aut erroris agnitionem, sed etiam detestationem peccati, et vindictam sponte assumptam significare.

CAPUT VIII.

PROFONITUR CONTROVERSIA PRIMA.

An Penitentia sit Sacramentum proprie dictum.

Controversia prima, que est de genere, sitne videlicet Penitentia Sacramentum proprie dictum, quatuor partes habebit. Primo enim explicandus erit questionis status. Deinde afferendæ sententiæ adversariorum. Tertio afferenda et propugnanda veritas. Postremo objectiones contrariæ diluenda.

Ut igitur controversiæ status aperiatur, illud initio ponimus, non de quavis Penitentia controversiam esse: potest enim, ut ad præsentem disputationem pertinet, vera Penitentia vel in sola mentis conversione, atque interna peccati detestatione consistere, vel etiam externis signis, mœrore, lacrymis, confessione, corporis afflictatione se prodere. Et quidem conversio illa mentis ad Deum, est semper necessaria fuerit ad reconciliationem, et virtus quædam sit non exigua, tamen nisi signa externa adjuncta habeat, Sacramentum dici non potest: neque de hac re ulla controversia est.

Posse autem, et ut plurimum solere, veram Penitentiam signa externa adjuncta habere, ex sacris litteris paulo ante probatum est. Dominus enim Matth. xi. in cinere et cilicio penitentiam acturos fuisse dicit Tyrios, et Sidonios, si prædicatum eis fuisset: et Matth. xii. laudat idem Christus penitentiam Niniuitarum, quam externam fuisse testatur Jonas cap. iii.

Ipsi etiam adversarii licet satisfactiones rejiciant, tamen opera externa laboriosa in signum Penitentia, non rejiciunt. Calvinus lib. iii. Institut. cap. 3, §. 15. « Quo severiores, inquit, in nos sumus, eo debemus sperare magis propitium ad misericordiam Deum et certe fieri non potest, quin anima judicii horrore percussa, partes ultionis in exigenda de se pœna occupet. » Et Kemnitius in 2. par. Exam. in disputatione de satisfactione pag. 1072. scribit, non rejici a suis opera laboriosa, ut fructus, et signa veræ Penitentia.

De hac igitur Penitentia, quæ signis externis proditur quæstio est, an Sacramentum dici debeat. Sed neque de omni ejusmodi Penitentia controversia est: satis enim inter nos et adversarios convenit, poenitentiam Niniuitarum, et aliorum qui ante Christi adventum vixerunt Sacramentum novæ legis, de quod nunc agimus, nequaquam esse potuisse. Sed neque Penitentiam ejusmodi, etiam post Christi adventum et passionem, Sacramentum facimus vel nos, vel adversarii, si nulla sequatur Absolutio. Absolutionis autem ritum aliquem fere omnes agnoscunt, licet de vi et efficacia Absolutionis, de Ministro, qui eam pronuntiat, deque aliis multis rebus ad Absolutionem pertinentibus, multæ sint inter nos et adversarios quæstiones.

Hic igitur status controversiæ est: An Poenitentia signis externis manifestata, accedente ad eam verbo Absolutionis, sit Sacramentum novæ legis proprie dictum. Istum enim ritum reconciliandi lapsos post Baptismum, qui ex Penitentia signis externis prodita, et verbo Absolutionis constat, Catholici verum ac proprie dictum Sacramentum esse affirmant. Hæretici negant.

Kemnitius more suo dum queritur a Catholicis controversiæ statum confundi, ipse cum mira fraude confundit. Quia enim statu recte constituto, videbat magnam Lutheranorum partem, et ipsum Confessionis Augustanæ auctorem a Catholicis non dissentire, ne ipse cum suis tam aperte pugnare videretur, statum questionis longe alium esse finxit, quam revera sit. Is igitur pag. 905 et 908, hunc esse contendit statum controversiæ: Utrum peccatores post Baptismum querentes reconciliationem cum Deo abducendi sint a fide obedientiæ, passionis, et satisfactionis Christi, ad fiduciam actionis, propriæ, contritionis, confessionis et satisfactionis ita ut istæ actiones, accedente ad eas verbo Absolutionis, sint Sacramentum, et causa efficiens remissionis peccatorum.

At ista quæstio si inter nos esset, non esset certe illa quam Catholici proponunt, cum quærent: Sitne Penitentia Sacramentum proprie dictum; sed esset alia quæstio a priore dependens, nimirum: Quale sit Penitentia Sacramentum. Prius enim componenda est controversia, An Penitentia Sacramentum sit, quam Kemnitius fraudulenter dissimulare conatur: deinde quærendum, Quale tandem Sacramentum sit.

At ista quæstio si inter nos esset, non esset certe illa quam Catholici proponunt, cum quærent: Sitne Penitentia Sacramentum proprie dictum; sed esset alia quæstio a priore dependens, nimirum: Quale sit Penitentia Sacramentum. Prius enim componenda est controversia, An Penitentia Sacramentum sit, quam Kemnitius fraudulenter dissimulare conatur: deinde quærendum, Quale tandem Sacramentum sit.

Quid, quod quæstio quam Kemnitius depingit, ac fingit, nulla est omnino? non enim Catholici (ut etiam superiore capite breviter ostendimus) usquam disputant, peccatores a fide obedientiæ, passionis, et satisfactionis Christi abducendos esse ad fiduciam actionis propriæ: sed contra omnes uno ore clamant totam vim Sacramenti Penitentia, ut aliorum omnium Sacramentorum, a merito obedientiæ, passionis, et satisfactionis Christi pendere, neque absque fide in Christum, ullum a peccatis absolvi, vel reconciliari cum Deo posse. Porro vim Sacramentalem, que efficeret atque instrumentaliter concurrat ad remissionem peccatorum, proprie ac præcipue in verbo, quod sacerdos Dei nomine pronuntiat, dum absolvit, constituunt; ut perspicuum est ex S. Thoma in 4. sent. dist. 18. quæst. 1. artic. 2. actiones autem poeni-

tentis solum concurrunt ad remissionem peccatorum efficiendam, quatenus vim Sacramentalem a verbo Absolutionis, a quo formantur, participant.

Neque his repugnat, quod Pœnitentiam ipsam, qua in actione peccatoris consistit, Sacramentum appellamus: nomen siquidem Sacramenti, materia aptius tribui solet, quam forma, licet forma aut sola, aut præcipue vim efficiendi contineat. Sic Baptismus ablutionem, hoc est, materialem partem proprie significat: illa autem verba: « Ego te baptizo etc. » non Sacramentum, sed formam Sacramenti nominare solemus. Sic panem consecratum, Sacramentum dicimus: illa autem verba: « Hoc est corpus meum, » Sacramentum non dicimus. Sic unctionem confirmatorum, et unctionem ægrotantium, Sacramentum vocamus potius, quam verba quibus Sacramenta illa perficiuntur. Sic denique Matrimonium, sive conjunctionem viri cum femina, non autem illa verba: « Ego te accipio in meam », Sacramentum appellamus.

Huc accedit, quod si actiones pœnitentis efficientes causa dicerentur remissionis peccatorum, non minus proprie et principaliter quam ipsa Absolutio: non tamen eæ causa dicerentur, nisi ut instrumenta Dei, et ideo nihil omnino detraheretur de efficientia Dei, et merito passionis Christi. Nam ipsa etiam Absolutio, et ablutio, et Eucharistiæ consecratio, actiones humanæ sunt: et tamen quia per eas actiones, ut per sua quædam instrumenta, Deus operatur, et Christi merita nobis applicat; nemo queritur abduci homines a merito Christi ad fiduciam actionis humanæ, quando ab homine baptizari, vel absolvi, vel Eucharistiam ab homine consecratam sumere jubetur.

Verus igitur status questionis est, quem nos constitimus: Utrum Pœnitentia signis externis declarata, cum verbo Absolutionis, sit vere, proprieque dictum novæ legis Sacramentum.

CAPUT IX.

Explicantur sententia Adversariorum de proposita questione.

Pœnitentiam Sacramentum esse, primi negarunt Montanistæ, et Novatiani: quanquam

ii non Sacramenti solum rationem, et nomen, sed etiam potestatem reconciliandi peccatores, et omnem omnino ritum Ecclesiasticum reconciliationis sustulerunt. Neque vero, ut nonnulli falso existimant, Pœnitentiam, et spem veniæ a Deo obtinendæ, Hæretici supra nominati tollebant e medio, sed solum ab Ecclesia solvi ac reconciliari posse eos, qui post Baptismum fuerant lapsi, negabant.

De Montanistis S. Hieronymus in epist. ad Marcellam de erroribus Montani: « Illi, inquit, ad omne pene delictum Ecclesie obsecrant fores: nos quotidie legimus: Malo pœnitentiam peccatoris, quam mortem. »

De Novatianis refert Socrates lib. IV. hist. cap. 23. Novatianum ipsum, quem ipse Novatum vocat, ad Ecclesiam omnes scripsisse, ut eos qui simulacris immolassent, minime ad mysteria admitterent, sed hortarentur ad Pœnitentiam, remissionemque permitterent Deo, qui potest et habet auctoritatem remittendi peccata. Idem ex Cypriano lib. II. epist. 4. et ex Ambrosio lib. I. de Pœnitentia cap. 2. colligitur. Monet autem Ambrosius, Novatianos sui temporis nonnihil remisisse de rigore majorum suorum: « Aiunt, inquit, se exceptis gravioribus criminibus relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem auctor vestri erroris Novatianus ait, qui nemini Pœnitentiam dandam putavit. » Et paulo post: « In eo igitur patrem vestrum propria damnatis sententia, qui distinctionem peccatorum facitis, quæ solvenda a vobis putetis, et quæ sine remedio esse arbitramini.

Quia vero auctorem hujus hæresis post Montanum alii Novatum, alii Novatianum vocant, sciendum est, Novatum Presbyterum Carthaginiensem, primum fuisse, qui post Montanum hanc hæresim excitavit: ab illo enim seductum fuisse Novatianum Romanum Presbyterum, qui cum Cornelio in schismate sedit, intelligi potest ex Paciano in epist. 3. ad Sympronianum, et ex Hieronymo in libro de viris illustribus, in Novatiano. Quare idem Hieronymus in secundo libro adversus Jovinianum, et Augustinus libro de Hæresibus cap. 38. Novatum auctorem hæresis faciunt: Græci hæc nomina confundunt, et utrumque Novatum vocant.

Hanc antiquissimam hæresim jam olim damnatam iterum excitare conatus est Lutherus, et qui post eum surrexerunt falsi Prophætæ, Zwinglius, Calvinus et cæteri.

Nam etiamsi reconciliationem quandam lapsorum post Baptismum agnoscunt, in quo discrepare videntur a Novatianis, tamen veram et judicariam potestatem peccata remittendi, non minus sacerdotibus negant Lutherani, quam olim negarent Novatiani.

Verum autem et proprie dictum Sacramentum esse Pœnitentiam, primus negavit hoc nostro sæculo Lutherus, sed timide, et inconstanter: nam in libro de captivitate Babilon. non procul ab initio: « Principio, inquit, neganda mihi sunt septem Sacramenta, et tantum tria pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Panis. » Sed in eodem libro, extremo, Pœnitentiam ad Baptismum revocat, et ex tribus duo facit. « Proprie, inquit, ea Sacramenta vocari visum est, quæ annexis signis promissa sunt: quo fit, ut si rigide loqui volumus, tantum duo sint in Ecclesia Dei Sacramenta, Baptismus, et Panis, cum in his solis et institutum divinitus signum, et promissionem remissionis peccatorum videamus. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accessui, signo visibili et divinitus instituto caret, et aliud non esse dixi, quam viam ac reditum ad Baptismum. » Hæc ille. Idem tamen Lutherus, cum alibi sæpe, tum in propositionibus adversus Lovanienses, quas edidit anno 1545. propositione 35. Pœnitentiam Sacramentum esse concessit.

Philippus Melancthon in locis communibus editis anno 1522. aperte negavit hoc Sacramentum: sic enim loquitur in titulo de Pœnitentia « Pœnitentiam non esse signum, nihil obscurem est: est enim Pœnitentia vetustatis nostræ mortificatio, et renovatio spiritus. Sacramentum ejus, vel signum non aliud nisi Baptismus est: atque hic omnium rectissime vocetur Sacramentum Pœnitentiæ. » Idem tamen Philippus Lutherum suum secutus, in libris postea editis, Pœnitentiam Sacramentum esse docuit, ac præsertim in Apologia Confessionis Augustanæ.

Et quoniam Matthias Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpiensis cap. 48. et Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis pag. 903. scribere non verentur, Apologiam Confessionis Augustanæ non agnoscere hoc Sacramentum nisi improprie, et modo quodam, non autem simpliciter et proprie; verba ipsa Apologiæ afferenda sunt, ut duo isti Lutherani non solum ab Ecclesia Catholica, sed etiam ab Apologia Confessionis Augustanæ, in cujus verba juraverant, defecisse intelli-

gantur. Sic igitur habet Apologia in cap. de numero et usu Sacramentorum: « Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei, et quibus addita est promissio gratiæ, facile est judicare, quæ sint proprie Sacramenta. Nam ritus ab hominibus instituti, non erunt hoc modo proprie dicta Sacramenta: non est enim auctoritatis humanæ, promittere gratiam. Quare signa sine mandato Dei instituta, non sunt certa signa gratiæ, etiamsi fortasse rudes docent aut admonent aliquid. Vere igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ: nam hi ritus habent mandatum Dei, et promissionem gratiæ, quæ est propria aevi Testamenti. Certo enim debent statueri corda, cum baptizamur, cum vesicimur corpore Domini, cum absolvimur, quod vere ignoscat nobis Deus propter Christum. » Hæc ibi: ubi Apologia primo appellat Pœnitentiæ Sacramentum, proprie ac vere Sacramentum. Secundo, dicit habere ritum divinitus institutum, et gratiæ promissionem, cum tamen Kemnitius ideo solum neget esse proprie Sacramentum Pœnitentiam, quod eam carere existimet ritu divinitus instituto. Tertio conjungit perpetuo cum Baptismo, et Cœna Domini, quæ sunt omnium consensu vere ac proprie Sacramenta. Quarto, separat ac distinguit a ritibus humanis, qui non sunt proprie Sacramenta. Poterat ne igitur Apologia clarius asserere, Pœnitentiæ Sacramentum vere ac proprie Sacramentum esse?

Adde, quod in Locis communibus editis anno 1543. in titulo de numero Sacramentorum idem Philippus sic loquitur: « Cum autem vocabulum Sacramenti de ceremoniis intelligitur institutum in prædicatione Christi; numerentur hæc Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ sunt externi ritus, et sunt signa totius Evangelii, et quidem proprie sunt testimonia remissionis peccatorum, seu reconciliationis, de qua præcipue dicitur in definitione usitata: Sacramentum est signum gratiæ, id est, reconciliationis gratiæ, quæ propter Christum donatur, et in Evangelio predicatur. » Satis igitur constat, Philippum, et Lutherum revocasse priorem illam sententiam, quam initio docuerant.

Sed erroris ab istis introducti, ac postea deserti, non defuerunt qui patrocinium susciperent: ac primum Zwinglius in libro de vera, et falsa religione cap. de Sacra-

mentis, et Zwingliani omnes, Pœnitentiam a numero Sacramentorum remouent. Joan. Calvinus lib. iv. Institut. cap. 19. §. 15 et sequentibus, non negat solum Pœnitentiæ Sacramentum, sed etiam multis argumentis nullum ejusmodi Sacramentum esse conatur ostendere: quod idem facit in Antidoto Concilii Tridentini sess. 6. 13. Calvinum sequitur suus Bezà in Confessione fidei cap. 7. artic. 11. nec desunt multi ex his qui Lutherani dici volunt, et in verba Confessionis Augustanæ et ejus Apologiæ jurarunt, qui ad Sacramentarios in præsentî questione defecerint; ut Nicolaus Selneccerus in 2. parte suæ Pædagogicæ, ubi de numero Sacramentorum tractat; Joannes Wigandus in Methodo doctrinæ Ecclesiæ Magdeburgensis cap. 14; Matthias Illyricus in præfatione libri, qui, inscribitur: « de sectis et dissidiis Pontificiorum »; Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis Tridentini Concilii, in prima disputatione de Pœnitentiâ; alique denique non pauci, quos nihil attinet recensere.

Adversus hunc errorem edidit Synodus Tridentina canonem 4. sess. 14. in hæc verba: « Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiâ non esse vere ac proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties post Baptismum peccata labantur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutam, anathema si. »

CAPUT X.

Pœnitentiâ Sacramentum esse proprie dictum.

Nunc ad veritatem confirmandam accedamus. Ac primo quidem loco habemus verba Domini Joan. xx: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus verbis duo colliguntur, quæ ad omne Sacramentum proprie dictum constituendum, et requiruntur, et sufficiunt; ritus externus sive symbolum divinitus institutum, et promissio gratiæ justificantis, illi ritui sive symbolo annexa.

Nam cum Dominus Apostolis potestatem concesserit remittendi peccata hominibus, dubitari non potest, quæ signo aliquo externo eam potestatem exerceri voluerit: neque enim homines, quæ corporales sunt, peccata sibi remitti intelligerent, nisi voce aut signo aliquo externo a sensibili remit-

terentur. Neque adversarii id negant: agnoscunt enim ex hoc testimonio divinæ Scripturæ recte colligi verbum Absolutionis etiam private, ut patet ex Kemnitio 2. par. Exam. pag. 916. et 917. et ex Calvino lib. iii. Institut. cap. 4. §. 12. et 14. Verbum autem signum corporale, ac sensibile est. Neque solum ritus externus absolventis, sed etiam ritus externus pœnitentis ex eodem testimonio recte colligitur: neque enim peccata remitti debent, nisi iis, qui se peccata habere, eaque sibi displicere testantur. Nam ut ii absolvi nequeant, qui ligati non sunt; ita nec ii, qui solvi nolunt: nolunt autem solvi, qui non afferunt animum paratum, ut oportet, id est, qui sine fide ac Pœnitentiâ accedunt. Quare ipsi etiam adversarii absolvendos non putant eos, qui Pœnitentiæ signa nulla ostendunt, quique absolutionem non petunt: « Privata absolutio », inquit Kemnitius pag. 916, « contritis, et fide petentibus consolationem, remittit peccata. » Habemus igitur symbolum, seu ritum externum, eumque duplicem: signa Pœnitentiæ, et verbum Absolutionis.

Promissionem vero gratiæ justificantis nusquam Dominus apertius exposuit quam hoc loco: quid enim est peccatorum remissio, nisi justificatio?

Hoc testimonium variis modis Hæreticis depravare conantur: sed duo sunt præcipua ipsorum effugia. Unum est omnibus commune, loqui Dominum de remissione peccatorum, non judiciaria, et ex potestate quadam quasi prætoria, sed per Evangelii prædicationem: « Illis enim, inquit, Minister peccata remittit, in quibus predicando fidem excitat, qua remissio ipsa apprehenditur. »

Sed etiamsi solum de remissione per annuntiationem Evangelii Dominum loqueretur, adhuc adversarii Sacramentum negare non possent: siquidem ipsi omnia Sacramenta nihil aliud esse volunt, nisi quamdam Evangelii annuntiationem ad excitandam fidem institutam. Quemadmodum igitur aque aspersio cum verbo: « Ego te baptizo », Sacramentum est etiam apud adversarios, licet illud: « Ego te baptizo », referatur ad excitandam fidem, per annuntiationem

absolutionis nomine Dei factam; debere autem Absolutionem in particulari applicari, Lutherani concedunt, ut supra citavimus ex Kemnitio in 2. par. Exam. pag. 916. et ex Calvino lib. iii. Institut. cap. 4. §. 14.

Alterum effugium est Calvini in Antidoto Concilii Tridentini, sess. 6. cap. 14. ubi posteaquam dixerat, Catholicos ex loco jam citato Evangelii colligere institutionem Sacramenti Pœnitentiæ, respondet, verba illa Evangelii: « Quorum remiseritis peccata », pertinere ad remissionem peccatorum, quæ tum efficitur, cum per verbum prædicationis, impii et infideles convertuntur ad fidem, et per baptismum ad Ecclesiam adiunguntur. « Quis, inquit, ignorat, munus Apostolis illic fuisse injunctum, quo erga extraneos fungerentur? ea legatio est, quæ per Evangelium deferitur in Ecclesiam nondum cooptatis. » Idem etiam habet Kemnitius in 2. par. Exam. pag. 915. ubi hanc expositionem probat ex cap. ult. Lucae, ubi Dominus jussit prædicari Pœnitentiâ, et remissionem peccatorum in nomine suo per omnes Gentes; hæc enim loca cum de re eadem tractent se invicem expleant.

Respondeo, duobus modis potest intelligi locus Evangelii, qui habetur Joan. 20. Uno modo, ut data sit apostolis auctoritas peccata remittendi tum infidelibus, tum fidelibus. Altero modo, ut solum Fidelibus.

Prior expositio est S. Cyrilli in eum locum; et eam sequi videntur adversarii. Nam Kemnitius loco citato, et etiam pag. 920. aperte declarat, generalem esse promissionem Joan. 20. quæ tam ante Baptismum, quam post Baptismum locum habeat.

Calvinus autem tametsi in Antidoto ita loquitur, ut videatur eam promissionem restringere ad solos infideles; tamen alibi se ipse explicat. Siquidem lib. iii. Institut. cap. 4. §. 12. dicit Ministris esse injunctum, ut de remissione peccatorum certiores reddant fidelium conscientias, et probat ex hoc loco Joannis; et paulo post §. 14. ex hoc eodem loco colligi privatam absolutionem, quæ datur in Ecclesia pœnitentibus: « Non vulgare, inquit, aut leve solatium est habere illic presentem Christi legatum, reconciliationis mandato præditum, a quo denuntiari sibi absolutionem audit. Illic utilitas Clavium merito commendatur, cum rite, quo ordine et qua religione decet, ista peragitur legatio: similiter cum is, qui se ab Ecclesia quodam modo abalienaverat, restituitur in fratrem

veritatem, accepta venia. Quantum beneficium est, quod sibi ab iis ignosci intelligit, quibus dixit Christus: Quibuscuque remiseritis peccata in terris, remissa in celo erunt? » Et lib. iv. Institut. cap. 1. §. 22. disertis verbis affirmat, generalem esse promissionem, imo magis in fidelibus, quam in infidelibus locum habere: « Non enim, inquit, cum Apostolis mandatum debet Christus, et potestatem contulit remittendi peccata, hoc tantum voluit, ut eos solverent a peccatis, qui ab impietate ad Christi fidem converterentur: sed magis ut hoc officio fungerentur perpetuo inter fideles. » Et probat ibidem Calvinus hoc ipsum ex Apostoli Pauli certissimo testimonio: nam II. Corinth. v. 19, 20. Apostolus ad fideles scribens, eosque exhortans ad reconciliationem cum Deo ob culpas post Baptismum admissas: *Deus, inquit, posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungamur, tanquam Deo exhortante per nos; obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Neque dubitari potest, ut etiam Calvinus non dubitat, quin verbum reconciliationis tunc in Apostolis positum fuerit, cum dictum est eis a Christo: *Quorum remiseritis peccata, etc.*

Posita hac expositione, satis facile colligimus Sacramentum Pœnitentiæ. Nam ut Cyrillus in hunc locum docet, Christus dedit quidem Apostolis potestatem peccata remittendi ac retinendi, tum infidelibus, tum fidelibus: sed non eodem modo. Infidelibus enim remitti voluit per Baptismum, et retineri per exclusionem a Baptismo, si forte indigni eo censeantur: at fidelibus remitti noluit per Baptismum, sed per alium ritum, nimirum per reconciliationem pœnitentium. Sicut igitur potestas remittendi infidelibus peccata, non sine Sacramento quodam exercetur, ita nec potestas remittendi fidelibus: proinde reconciliatio fidelium post Baptismum Sacramentum quoddam est.

Neque hæc negare adversarii possunt, cum admittant ex his verbis Domini, colligi privatam, Absolutionem a Domino institutam, qua post Baptismum reconciliantur. De qua re sic loquitur Kemnitius, pag. 901. « Hoc etiam apud nos extra controversiam est, Deum in Scriptura instituisse et ordinasse certam mediâ, per quæ lapsis post Baptismum, si convertantur beneficium mortis Christi vult applicare, et obsignare ad reconciliationem, et remissionem peccatorum. » Hæc ille. Ea mediâ nos contendimus verum Sa-